

Úrskurðir óbyggðanefndar í þjóðlendumálum í Barðastrandarsýslum

Óbyggðanefnd kvað 22. desember 2020 upp úrskurði í þjóðlendumálum á svonefndu svæði 10C sem tekur til Barðastrandarsýslna. Niðurstöður nefndarinnar eru sem hér segir:

Mál nr. 1/2020, Bæjarbjarg

- Hafnað er kröfu íslenska ríkisins um að svæðið sé þjóðlenda.

Mál nr. 2/2020, Austurhluti fyrrum Barðastrandarhrepps

- Hafnað er kröfu íslenska ríkisins um að svæðið sé þjóðlenda. Um er að ræða svæði í Vatnsfirði og Kjálkafirði.

Mál nr. 3/2020, Skálmardalsheiði og hluti Þingmannaheiðar

- Fallist er á kröfu íslenska ríkisins að hluta, þ.e. um að svæði sem afmarkast að vestan- og suðvestanverðu af vatnaskilum milli Vatnsfjarðar og Ísafjarðardjúps, að suðaustan- og austanverðu af vatnaskilum milli Vattarfjarðar og Ísafjarðardjúps og að norðanverðu af sýslumörkum milli Barðastrandarsýslna og Ísafjarðarsýslna, sé þjóðlenda.
- Hafnað er kröfu íslenska ríkisins um að svæðið sé þjóðlenda að öðru leyti.

Mál nr. 4/2020, Hvannahlíð

- Fallist er á kröfu íslenska ríkisins um að Hvannahlíð sé þjóðlenda. Þjóðlendumörk fylgja að mestu kröfulínu ríkisins. Þó er fallist á að eignarland Múla í Þorskafirði nái lengra til austurs en ríkið byggði á. Þessi þjóðlenda er jafnframt í afréttareign íslenska ríkisins.

Úrskurðina í heild ásamt kortum er að finna á [vefsíðu nefndarinnar](#), undir *Úrskurðir og dómar*.

Í málum nr. 1–4/2020 voru lögð fram alls 1.786 skjöl, að meðtöldum hliðsjónargögnum. Við meðferð málanna var lagt mat á öll fram komin gögn, ágreiningssvæðin skoðuð í vettvangsferð, málin flutt munnlega og skýrslur teknar af aðilum og vitnum.

Málskot til dómstóla

Sá málsaðili sem ekki vill una úrskurði óbyggðanefndar skal höfða einkamál innan sex mánaða frá útgáfudegi þess Lögbirtingablaðs sem útdráttur úr úrskurði er birtur í, sbr. 1. mgr. 19. gr. þjóðlendlaga, nr. 58/1998. Er þá unnt að leggja til úrlausnar dómstóla hverja þá kröfu sem gerð hefur verið fyrir nefndinni.

Fyrir Héraðsdómi Vesturlands eru nú til meðferðar nokkur mál sem höfðuð voru vegna úrskurða óbyggðanefndar á svæði 8B, sem kveðnir voru upp 11. október 2016, svæði 9A, sem kveðnir voru upp 3. maí 2018, og svæði 9B, sem kveðnir voru upp 15. ágúst 2019. Þá eru tvö mál á svæði 8B til meðferðar hjá Landsrétti, auk þess sem Hæstiréttur á eftir að taka afstöðu til áfrýjunarbeiðni vegna eins dóms Landsréttar sem varðaði mál á svæði 8B.

Hlutverk óbyggðanefndar

Óbyggðanefnd var komið á fót árið 1998 í þeim tilgangi að rannsakað yrði hvaða svæði á landinu væru utan eignarlanda og þau yrðu úrskurðuð þjóðlendur. Hlutverk nefndarinnar er þrjúþætt samkvæmt lögum um þjóðlendur og ákvörðun marka eignarlanda, þjóðlendna og afrétta (þjóðlendlögum), nr. 58/1998, en samkvæmt lögnum skiptist allt land í annars vegar eignarlönd og hins vegar þjóðlendur:

- a. Að kanna og skera úr um hvaða land telst til þjóðlendna og hver séu mörk þeirra og eignarlanda.
- b. Að skera úr um mörk þess hluta þjóðlendu sem nýttur er sem afréttur.
- c. Að úrskurða um eignarréttindi innan þjóðlendna.

Staða þjóðlendumála

Óbyggðanefnd skipti landinu upphaflega í 11 svæði en síðar var nokkrum þeirra skipt í smærri einingar þannig að svæðin urðu 16. Auk þess verður fjallað sérstaklega um eyjar og sker umhverfis landið sem verða sautjanda svæðið. Á vefsíðu óbyggðanefndar má sjá [yfirlitskort um afmörkun svæðanna](#) og annað [yfirlitskort um þjóðlendur á landinu](#).

Svæði 10C er fjórtánda svæðið af sautján sem óbyggðanefnd úrskurðar um. Nefndin hefur nú lokið málsmeðferð á 91% af meginlandinu. 40,6% lands sem nefndin hefur lokið meðferð á teljast til þjóðlendna en 59,4% eru eignarlönd, að teknu tilliti til endanlegra niðurstaðna dómstóla. Af þeim hluta miðhálandisins sem nefndin hefur lokið meðferð á eru tæplega 86% þjóðlendur en rúmlega 14% eignarlönd. Heildarfjöldi skjala sem lögð hafa verið fram og rannsökuð við meðferð óbyggðanefndar á svæðum 1–10A og 10C er 27.328, að meðtöldum framlögðum hliðsjónargögnum.

Framhald þjóðlendumála

Málsmeðferð er hafin á einu svæði: svæði 10B, Ísafjarðarsýslum. Auk þess hafa tiltekin afmörkuð svæði verið tekin til meðferðar á grundvelli 7. mgr. 10. gr. þjóðlendlaga, nr. 58/1998, sbr. 4. gr. laga nr. 34/2020. Ekki er hafin málsmeðferð á Austfjörðum, auk þess sem umfjöllun um eyjar og sker umhverfis landið er eftir. Upplýsingar um mál sem eru til meðferðar hjá nefndinni má finna á vefsíðu nefndarinnar, á [undirsíðunni Til meðferðar](#).

Kröfur íslenska ríkisins um þjóðlendur á svæði 10B, Ísafjarðarsýslum, bárust óbyggðanefnd 16. september 2020. Frestur annarra til að lýsa kröfum um eignarréttindi á umræddum hlutum svæðis 10B er til 1. febrúar 2021. Unnið er að gagnaöflun um svæðið í samvinnu við sérfræðinga á Þjóðskjalasafni Íslands á grundvelli rannsóknarskyldu óbyggðanefndar skv. 5. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998. Leiði rannsókn óbyggðanefndar í ljós að einhver kunnir að telja til eignarréttinda án þess að hafa lýst kröfu innan framangreinds kröfulýsingarfrests verður viðkomandi gefinn kostur á að gerast aðili máls, sbr. 3. mgr. 13. gr. laganna.

Á svæðum sem eru til meðferðar á grundvelli 7. mgr. 10. gr. þjóðlendlaga, nr. 58/1998, hefur íslenska ríkið frest til 8. janúar 2021 til að lýsa kröfum um þjóðlendur. Þegar kröfur ríkisins hafa borist verða þær auglýstar og leitað eftir gagnkröfum.

Málsmeðferð

Málsmeðferð fyrir óbyggðanefnd grundvallast á lögum nr. 58/1998. Hún hefst á því að nefndin tekur viðkomandi svæði til meðferðar og veitir fjármála- og efnahagsráðherra frest til að lýsa kröfum íslenska ríkisins um þjóðlendur á svæðinu. Kröfur ríkisins um þjóðlendur á svæði 10C bárust óbyggðanefnd 15. apríl 2019 og tóku til fimm aðgreindra svæða sem fjallað var um í fjórum málum. Kröfurnar hlutu í kjölfarið lögboðna kynningu, þar sem skorað var á þá sem teldu til eignarréttinda á þeim svæðum sem ríkið gerði kröfur til að lýsa kröfum sínum fyrir óbyggðanefnd innan tiltekins frests. Kröfur og athugasemdir bárust vegna átta jarða.

Óbyggðanefnd skipa þrír nefndarmenn í hverju máli. Nefndinni ber skv. 5. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 að hafa frumkvæði að því að afla heimilda og gagna um eignar- og afnotaréttindi yfir landsvæðum sem eru til meðferðar og framkvæma rannsóknir og athuganir um staðreyndir og lagaatriði sem þýðingu hafa fyrir niðurstöðu í einstökum málum. Því fer fram á vegum nefndarinnar viðamikil og kerfisbundin leit að gögnum um þau ágreiningssvæði sem eru til meðferðar hverju sinni. Sérfræðingar á Þjóðskjalasafni Íslands annast þá leit að verulegu leyti, í samstarfi við nefndina. Auk þess leggja málsaðilar fram heimildir og gögn sem þeir byggja rétt sinn á.

Frekari upplýsingar

Frekari upplýsingar eru veittar á skrifstofu óbyggðanefndar:

- postur@obyggdanefnd.is
- sími: 563 7000